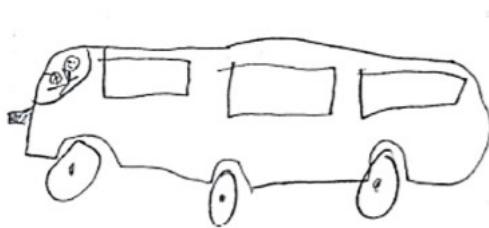

Samfunnsplanlegging i distriktskommuner

Eksempler til inspirasjon

Ragnhild Godal, Mona Ward Handeland, Anne Irene Myhr

Rapport

April 2021

Distriktsenteret
Kompetansesenter for distriktsutvikling

Innhold

Sammendrag.....	3
Gode råd til kommunene.....	3
Gode råd til fylkeskommune og regional myndighet	3
Gode råd til nasjonal myndighet	4
1 Bakgrunn, hensikt og metode	5
2 De ulike fasene i planleggingen – erfaringer på tvers av kommunene	7
2.1 Planleggingsfasen	7
2.2 Gjennomføringsfasen	8
2.3 Måloppnåelse	9
2.4 Bærekraftsmål	10
3 Eksempelkommunene	10
3.1 Lebesby kommune	10
3.2 Steigen kommune.....	14
3.3 Rødøy kommune	16
3.4 Nome kommune.....	19
3.5 Gjesdal kommune.....	22
3.6 Seljord kommune	24
3.7 Træna kommune	27
4 Referanser	30
5 Vedlegg.....	31
5.1 Intervjuguide	31

Sammen drag

Våre eksempler viser at også mindre distriktskommuner kan drive god kommuneplanlegging så lenge prosessen planlegges og gjennomføres utfra kommunens egne forutsetninger. Basert på fellestrekk på tvers av sju distriktskommuner som har gjort et godt arbeid med kommuneplanleggingen har vi kommet fram til gode råd til kommuner, fylkeskommuner/regional stat og nasjonal myndighet.

Gode råd til kommunene

- 1. Velg en dedikert kommuneplanlegger/prosessleder for hele prosessen**
For å kunne gjennomføre arbeidet er det viktig at noen er ansvarlig for prosessen i sin helhet. Mange av informantene vektlegger at det å ha en dedikert kommuneplanlegger og/eller prosessleder er et suksesskriterium.
- 2. Gi kommuneplanleggeren/prosesslederen handlingsrom til å lage en god prosess**
En fellesnevner for alle de gode prosessene vi har sett er at rollen til kommuneplanleggeren er tydelig definert og at den gir et klart mandat. Det skal være rom for nye tanker, nye løsninger og nye måter å gjennomføre medvirkning på både innen kommuneorganisasjonen og med innbyggere og næringsliv.
- 3. Lag en oversikt med aktører og interesser som kan bidra i medvirkningen**
Innbyggermedvirkning gir mer kunnskap og et bedre beslutningsgrunnlag. I dag forventer innbyggere, frivillige organisasjoner, interesseorganisasjoner og næringsliv at kommunen skal legge opp til samarbeid. Selv i en distriktskommune er aktørmangfoldet stort, og du må ha oversikt over hvem de ulike er og hvilken form for medvirkning du skal bruke.
- 4. Sørg for god og bred innbyggermedvirkning som gir ekstra utviklingskapasitet**
Politiske beslutninger berører ofte folks hverdag. Dersom innbyggerne blir involvert i arbeidet med å velge og prioritere mellom løsninger, så vil de i større grad føle seg ansvarlige for resultatet. Politikere opplever at det er lettere å iverksette tiltak som er forankret hos de berørte.
- 5. Skaff deg kunnskapsgrunnlag fra innbyggerne, administrasjon og regionale utviklingsaktører**
Kunnskapsgrunnlaget er fundamentet for enhver planlegging. Bruk tid på å finne de riktige kildene, og kjøp gjerne kunnskapen der den finnes.
- 6. Få ordfører og kommunestyret til å ta eierskap fra starten i prosessen og følge den tett hele veien**
Kommuneplanen er kommunestyrets politiske styringsverktøy. De folkevalgte må «eie» planen, og for å få bedre planpolitikere må de delta aktivt i hele prosessen
- 7. Rydde og forenkle plansystemet** Kommunen må ta stilling til hvor mange planer de trenger for å styre virksomheten, og hvordan de skal forenkle planprosessen. Planleggingen må ikke gjøres mer omfattende enn nødvendig
- 8. Benytt planprosessen til organisasjonsutvikling hvor organisasjonskulturen utfordres**
Å lage en kommuneplan er et lagarbeid. Det utfordrer organisasjonen til å tenke helhet istedenfor min virksomhet og min plan. Alle ansatte må ha mulighet til å sette av arbeidstid til å delta i planarbeidet.

Gode råd til fylkeskommune og regional myndighet

1. Veiledningsrollen og dialogen må styrkes overfor kommunene på spesielt disse temaene:
 - a) Hvordan kan en forenkle planarbeidet?
 - b) Hva skal være innholdet til kunnskapsgrunnlag og hvor kan en hente kunnskapen.
 - c) «Oversetting» av innholdet i nasjonale veiledere til de lokale forholdene. Kommunene ønsker å ta utgangspunkt i sine egne forutsetninger og likevel oppfylle plankrav og retningslinjer.

- d) Arbeidsmåter for å arbeide inn arealstrategien i samfunnsdelen.
 - e) Implementering av FN's bærekraftsmål.
 - f) Sammenhengen mellom samfunnsdel, handlingsdel og økonomiplan.
2. Når kommunene endrer arbeidsform i planprosessen, må regional myndighet vurdere om deres arbeidsform også må endres. For eksempel at kommunene oppfordres til å bruke planforum tidligere i prosessen.

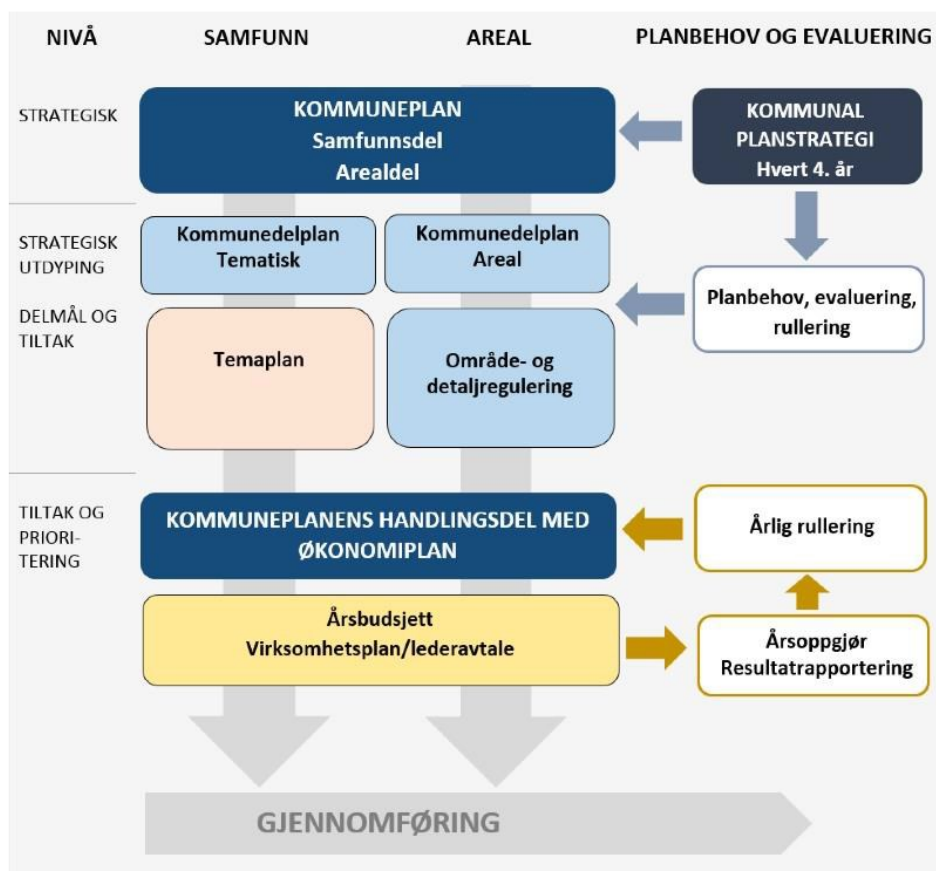
Gode råd til nasjonal myndighet

1. Nasjonale veiledere om kommunal planlegging oppleves fortsatt som lite fleksible. Veiledningen må i tillegg endres slik at små og mellomstore distriktskommuner i større kan legge egne forutsetninger til grunn i arbeidet.
2. Planarbeidet må forenkles for små og mellomstore kommuner. Planprosessene må være enklere og forventninger til antall planer lavere.

1 Bakgrunn, hensikt og metode

Kommunene har tilgang til ulike nasjonale og regionale veiledere om hvordan arbeidet med kommuneplanens samfunnsdel bør foregå. Vi erfarer at små kommuner i distriktene ofte ikke har kapasitet til å gjennomføre prosessene i så omfattende grad som det skisseres i veilederne. Kommuneplanens samfunnsdel skal gi retning for samfunnsutviklingen. Når kommunen i planarbeidet gjennomfører medvirkningsprosesser så kan det igjen utløse ressurser og kapasitet fra næringsliv, frivillig sektor o.l. Å legge arbeid i planlegging og gjennomføring av kommuneplanens samfunnsdel for å få et oppdatert planverk, vil vise hva kommunen vil med samfunnsutviklingen de kommende årene.

Dette er en skjematisk beskrivelse av det kommunale plansystemet hvor de overordnede strategiske planene skal legge føringer for kommunedelplaner, tema-/sektorplaner og reguleringsplaner. Handlingsdel med økonomiplan skal vise hvordan vedtatte mål skal gjennomføres og finansieres.

(Plathe & Hernes, 2015)

I perioden 2014-2018 gjennomførte 20 forskere under ledelse av NIBR, under DEMOSREG programmet i Norges Forskningsråd, en evaluering av Plan- og bygningsloven med kortformen [EVAPLAN](#). Forskerne skulle se på om plandelen fungerer etter intensjonene. Evalueringen er sammenfattet i to bøker.¹

¹ Hanssen & Aarsæther (red.) (2018): Plan- og bygningsloven 2008 – Fungerer loven etter intensjonene?, Universitetsforlaget

Hanssen & Aarsæther (red.) (2018): Plan- og bygningsloven 2008 – en lov for vår tid? Universitetsforlaget

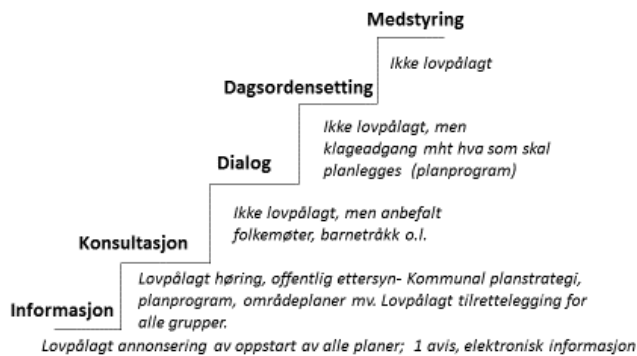
I intervjuer av kommunerepresentanter i prosjektet peker mange informanter på at kommunene ikke har den nødvendige kompetansen og kapasiteten som trenges for å utføre kommunal planlegging. Forskerne viser til at kommunestørrelse, sentralitet, om det er en presskommune eller fraflyttingskommune, organisering, politisk ledelse og plantradisjon har noe å si for planlegging.

Planlegging er en kunnskapskrevende aktivitet og kommunens fagpersoner må være i stand til å «oversette» fagtermer, og gi oversiktlig fremstilling av hovedlinjer i planforslaget til de folkevalgte. Det er en av konklusjonene i evalueringen. En kommunal administrasjon med kapasitet og kompetanse til å utarbeide et godt beslutningsgrunnlag kan gi en god politisk styring og øke de folkevalgtes mulighet til å utnytte det lokalpolitiske handlingsrommet heter det. Det er krevende å utarbeide planer med solid forankring hos både politikere og befolkning, og *særlig påpekes det at små kommuner har utfordringer med å bygge opp kompetansemiljøer innenfor planlegging.*

Det er behov for flere eksempler og mer kunnskap om hvordan små kommuner *kan* drive god planlegging. Denne rapporten beskriver planleggingsprosesser i seks små og en mellomstor kommune. Hensikten er å gi småkommuner lett tilgang til eksempler på god samfunnsplanlegging fra kommuner med lik kontekst som dem selv, og på bakgrunn av disse gi gode råd som kan gi utviklingskraft gjennom planprosesser. Det er også et mål å synliggjøre hvilke utfordringer og muligheter små kommuner har for virksomheter med veiledningsansvar.

Eksempelkommunene har vi funnet fram til etter innspill fra fylkeskommunene. Dette er ikke kommuner som nødvendigvis «har gjort alt rett» gjennom hele prosessen, men som kan vise til at de har gjennomført iverksetting av strategier fra samfunnsdelen i budsjett og økonomiplan. Kommunene vi har sett på har utvist god praksis i planarbeidet på ulike vis. De har et bevisst forhold til bruk av planverket, selv om flere av eksempelkommunene fremdeles er i prosess med å få oppdaterte arealplaner på plass. Kartleggingen omfatter en-til-en intervjuer, og gruppeintervju, med en rekke informanter i hver kommune, til sammen 49 ulike personer. Vi har i tillegg hatt gjennomgang av planverk, referater fra møter, materiale fra medvirkningsprosesser og lignende.. Intervjuene er gjennomført med telefon og videokonferanse. I tillegg har vi intervjuet fem planveiledere i fire ulike fylkeskommuner.

I arbeidet har vi sett spesielt etter kommunenes arbeidsmåter for å drive medvirkning i planarbeidet. Etter plan- og bygningsloven skal det legges til rette for allmennhetens deltakelse i planprosesser, og vi ville i vår kartlegging vise hvordan det skjer. Medvirkningstrappa er et verktøy for å planlegge metoder for planlegging.

Kilde: (Ringholm, 2017)

Figuren viser at involveringen av innbyggerne, samt muligheten for innflytelse i planleggingen, øker oppover i trappa.

I rapporten beskriver vi hver av de syv kommunene sitt arbeid i planleggingsfasen, gjennomføringsfasen og måloppnåelse. Etter hver kommune kommer læringspunkter. Fellestrekk og læring er oppsummert på tvers av kommuner. De gode rådene som er utformet på bakgrunn av dette er deretter testet og validert på et utvalg planleggere i andre distriktkommuner enn casekommunene.

2 De ulike fasene i planleggingen – erfaringer på tvers av kommunene

I intervjuer med kommunene har vi bedt informantene beskrive planleggingsfasen, gjennomføringsfasen og måloppnåelse etter at planleggingen er gjennomført.

2.1 Planleggingsfasen

Mange av informantene vektlegger at det å ha en dedikert kommuneplanlegger og/eller prosessleder er et suksesskriterium. Dette innebærer at planleggeren nyter tillit i lokalsamfunnet, klarer å mobilisere godt både internt og eksternt, skaper politisk engasjement for arbeidet og styrer møtene på en god måte. Vi erfarer at rollen det her handler om har mange navn, og kommunene må være bevisst på hvilke arbeidsoppgaver personen skal planlegge og utføre. Flere av kommuneplanleggerne som vi har snakket med har kunnskap og erfaring om prosessarbeid, og brukt dette bevisst i arbeidet med samfunnsdelen.

Alle kommuneplanleggerne og/eller prosesslederne vi har snakket med har vært ansatt i kommunen, men vi har sett mange måter å få på plass den dedikerte kommuneplanleggeren/prosesslederen på uten at det dreier seg om å leie inn eksterne konsulenter. Flere kommuner har hatt et bevisst forhold til å rekruttere for å styrke organisasjonens planleggingskapasitet og -kompetanse. Rødøy deltok i [traineeprogrammet i Salten](#) og fikk rekruttert en nyutdannet statsviter derfra som kommuneplanlegger. I Lebesby hadde de i 2009 en nyopprettet stilling som utviklingsleder, og kontaktet da direkte en utflyttet person som hadde de riktige kvalifikasjonene. Hun var interessert i å flytte tilbake og ble ansatt.

I en planleggingsprosess må en ikke falle for fristelsen til å gjøre alt som sist, men gi kommuneplanleggeren handlingsrom til å planlegge prosessen. Både kommuneorganisasjonen og lokalsamfunnet har ressurser som må sees og tas i bruk, for å gi ekstra utviklingskapasitet i gjennomføringsfasen. Vær åpen for kreative prosesser, bred medvirkning, bruk av tid på informasjon, og gjenta forankring i alle faser. Flere av kommunene understreker betydningen av å bruke god tid på å planlegge prosessen, for eksempel Rødøy. Kommunen hadde behov for å la prosessen modnes og å bli enige om strategiske mål. I Seljord sier politikerne at tiden til å planlegge prosessen er like viktig som innholdet i selve planen.

Fylkeskommunen sin rolle som veileder har vært lite fremtredende i de kommunene vi har snakket med. Disse kommunene har samlet sett ikke hatt mye kontakt med regionalt nivå i prosessen. I Lebesby ble det trukket fram at Statsforvalteren har vært en god samarbeidspart i arbeidet med arealdel. Kommunen har også brukt Rambøll i utformingen av plandokumenter i arealdelprosessen. I Steigen ble likestillingscenteret [KUN](#) brukt for å planlegge og gjennomføre møter med næringslivet og frivillighet.

Kunnskapsgrunnlaget er fundamentet for enhver planlegging. Bruk tid til å finne de riktige kildene, og kjøp gjerne kunnskapen der den finnes. Både Seljord kommune og Gjesdal kommune brukte Telemarksforskning sin kunnskap om attraktivitet og befolkningsframskrivninger gjennom å utarbeide minianalyser, faglige innlegg og deltakelse i arbeidsverksteder. Vi har i liten grad sett at kommunene har gjennomført innbyggerinvolvering som en del av samfunnsanalysen og kunnskapsgrunnlaget.

Sittende kommunestyre har erfaringer som kan styrke arbeidet i neste planrunde. I Steigen fikk avtroppende kommunestyre bidra med sine erfaringer inn i planstrategien før de ble avløst av et nytt kommunestyre.

For små distriktskommuner med begrensede planressurser er det viktig å tenke forenkling. Flere prosesser kan gjennomføres parallelt. Steigen kommune har laget planstrategi kombinert med planprogram for kommuneplanens samfunnsdel. Flere deler kan være like som statistikk og drøfting av utfordringer. Vi ser at denne arbeidsmåten kan styrke kvaliteten på planverket.

2.2 Gjennomføringsfasen

Innbyggermedvirkning fører til større forståelse og engasjement for samfunnsutviklingen. Mulighet til å delta i møter og gi innspill til kommuneplanen der både administrasjon og kommunestyret deltar, er en styrke for kommuneplanens legitimitet. Det har blitt praktisert i alle kommunene vi har snakket med. Nome kommune har lagt stor vekt på å engasjere ungdommene i planlegging og gjennomføring. De har lært at ungdommen må få delta på sine egne premisser, noe som innebærer at de også må delta i planleggingen av hvordan prosessene skal utføres.

Metode for medvirkning	Kommuner som har brukt metoden
Stedsanalyse/idéverksted	Lebesby
Barnetråkk	Lebesby
Dialogmøter med bygdelag/grendelag og innbyggere	Lebesby, Rødøy
Dialogmøter med næringslivet	Lebesby
Mentimeter	Steigen, Lebesby
Kafedialog	Steigen
Veiledning - barn og unges medvirkning (Bufdir) Brukt i møte med ungdom	Rødøy

Spørreundersøkelse til organisasjoner og bedrifter i kommunen, digitalt	Rødøy
Åpen spørreundersøkelse, digitalt	Nome
Gjestebud	Nome
Ungdomsskoleelevene planla sin egen fremtidsbygd	Nome
«State of the union» ble utsendt til lag og foreninger	Nome
Interessentmøter med ideverksted	Gjesdal, Seljord, Træna
Bruke eksisterende møteplasser	Træna, Gjesdal
Fremtidsverksted i barnehagene, tegne fremtiden	Nome

Enighet om strategiske valg samt godt planlagte prosesser er viktig. Planprogram som var godt forankret i kommunestyret, og som ble fulgt opp og dermed «disiplinerer» prosessen er et eksempel fra Lebesby.

Mange informanter trekker frem at politisk styring, og at politikerne er tett på i hele prosessen er viktig for å få planer som virker. I Steigen tok ordfører en ledende rolle for at politikerne skulle få eierforhold til den nye samfunnsdelen. De arrangerte også tematiske møter med kommunestyret om struktur på arbeidet, verdigrunnlag og bærekraftsmål. Kommunen har mange folkevalgte som sitter i sin første periode, og mange av dem er unge representanter.

I Nome kommune har kommunestyret vært tett på gjennom hele prosessen, og de ser på prosessen som et politisk verksted. Kommunestyret har forstått at det er viktig med strategisk styring og at dette gjøres gjennom kommuneplanens samfunnsdel og arealdel. Politikerne i Nome refererer ofte til innholdet i samfunnsdelen når de skal begrunne sine standpunkt, og ordføreren sier at de har fått bedre planpolitikere. Flere av kommunene har hatt arbeidet med kommuneplanen som sak på alle formannskapsmøtene.

Når kommunestyret bestemmer seg for at samfunnsdelen skal være det viktigste styringsverktøyet i kommunestyreperioden, så påvirker det kommuneorganisasjonens arbeidsform. De politiske føringene for årsbudsjett og økonomiplan ligger nå i samfunnsdelen, og gir en større forutsigbarhet for administrasjonen sin planlegging og gjennomføring. Forenkling av plansystemet påvirker også organisasjonskulturen. Strategier er fremgangsmåten for å nå mål. Når disse ligger i samfunnsdelen og ikke i sektorplaner så krever det større tverrfaglig samarbeid for å nå felles mål for samfunnet og kommuneorganisasjonen.

2.3 Måloppnåelse

Implementering av målene fra samfunnsdelen i økonomiplan og budsjett, er noe kommunene vi har snakket med har ønske om å gjøre, og i større eller mindre grad klarer å gjennomføre. Målene er noe å strekke seg etter, og kommunen jobber med å utvikle økonomiplanleggingen knyttet til målene i samfunnsdelen, sier informantene fra Lebesby og Nome.

For å styrke kommunen sin samlede utviklingskapasitet må hele lokalsamfunnet bidra; befolkningen, frivillig sektor og næringsliv. De som har gitt innspill til kommuneplanen kan også utfordres av kommunen til å bidra i gjennomføring av tiltak. I Lebesby er de opptatt av å bruke frivilligheten, som for eksempel idrettslag og ideelle foreninger, hvor det er mye dugnadsånd. Bygdelagene har stort engasjement for sitt nærmiljø og er også viktige for å få gjennomført tiltak ute i bygdene.

Kommuneplanlegging er en omfattende prosess og det er viktig å feire både når arbeidet er gjennomført og underveis «feire små sikre suksesser straks». I Lebesby inviterte kommunedirektøren til høstfest da planen var ferdig. Alle ansatte og politikere fikk fleecejakker med «Lebesby mot 2035» i gave sammen med kommuneplanen for å feire et vel gjennomført arbeid.

2.4 Bærekraftsmål

Hvordan bærekraftsmålene er tatt inn i planarbeidet har vært tema i alle intervjuene. Rødøy kommune har bærekraftig utvikling som et mål under strategien «MULIGHETSORIENTERT- vekst gjennom utviklingsvilje og nytenkning». Seljord har «Bærekraftige Seljord» som en av sine tre strategier. Strategien er fulgt opp med fem mål og [21 handlingspunkt](#). Steigen kommune koblet på bærekraftsmål etter at kommunestyret hadde bestemt strategiene. Gjesdal og Nome kommuner sier at arbeidet med implementering av bærekraftsmålene ikke hadde stor oppmerksomhet i planarbeidet som vi har undersøkt, men at det kom for fullt ved neste planstrategi. Træna sier at bærekraftsmålene ikke er omtalt i plandokumentene, men at de likevel arbeider bevisst og helhetlig med forvaltning av naturressurser.

3 Eksempelkommunene

3.1 Lebesby kommune

3.1.1 Om Lebesby

Lebesby kommune ligger i Øst-Finnmark på Nordkinnhalvøya. Lebesby har sentralitetsklasse 6 i [distriktsindeksen](#). Kommunen har 1295 innbyggere, 3. kvartal 2020. 75 % av befolkningen er bosatt i administrasjonssenteret Kjøllefjord, resten i bygdene langs Laksefjorden. 16% av befolkningen er innvandrere, flest arbeidsinnvandrere, men også bosatte flyktninger. Kommunen har lang flerkulturell historie med samisk, norsk og kvensk befolkning. De viktigste næringene i kommunen er fiskeri og havbruk. Mange er også sysselsatt innen helse- og sosialtjenesten.

3.1.2 Planverket

I perioden 2016-2019 har kommunen gjennomført en omfattende revisjon av planverket sitt. Samfunnsdelen ble vedtatt av kommunestyret i oktober 2018 – [Lebesby mot 2035](#). Kommunen har også laget en [brosjyre](#) som er en kortversjon av samfunnsdelen. Arealdel med kystsoneplan ble vedtatt i september 2019. Kommunestyret fastslo i juni 2019 at det ikke var behov for en større revisjon av kommuneplanen fra 2018. Fokuset rettes mot å implementere kommuneplanen i det øvrige planverket og i politisk og administrativt arbeid, deriblant oppdatering av handlingsdelen i økonomiplanen. [Planstrategi for 2020-2023](#) ble vedtatt av nytt kommunestyre i juni 2020.

3.1.3 Samfunnsdelen

Lage plan/forberedelse

Revisjon av kommuneplanen ble vedtatt i juni 2016, med felles planprogram for samfunns- og areal/kystsoneplan. Planprogrammet ble utarbeidet sammen med en politisk styringsgruppe med politikere fra hvert parti i kommunestyret og vedtatt på nyåret 2017. Det har vært bred medvirkning både internt i kommunen og blant befolkningen. Lebesby kommune har brukt mange forskjellige metoder for å få innspill fra ulike deler av befolkningen. Det har vært gjennomført åpne dialogmøter. I bygda Lebesby ble det gjennomført et idèverksted hvor stedsanalyse ble brukt som metode. I møte med ungdommer i Kjøllefjord ble fire ungdommer invitert til et formøte (kommunen hadde ikke ungdomsråd på denne tiden) der de fikk være med å bestemme møteform og tema, og fikk i oppdrag å rekruttere ungdommer til å delta. De fire

ungdommene fikk være kafeverter og markedsførte møtet på skolen og blant sine venner. 17 ungdommer i ulike alder deltok, og innspill ble oppsummert og lagt ut på hjemmesiden til kommunen. Metoden [barnetråkk](#) ble brukt med godt resultat ved Veidnes skole. Kommuneplanlegger, ordfører og etatsledere har vært med på ulike dialogmøter med næringslivet med næringsforeningen, landbruket, lokale fiskere og bedriftene Salmar, Grieg og Lerøy. Alle innspill fra folkemøtene ble sammenfattet og publisert på hjemmesiden. Styringsgruppa (formannskapet) hadde deretter et heldagsmøte hvor alle innspill ble vurdert og hvor de besluttet hvilke områder som var viktigst å ta tak i. I alle møtene ble det lagt vekt på å få frem alle sine meninger.

De vi snakket med var enige om at det viktigste i planprosessen var å engasjere lokalbefolkningen og å skape eierforhold både hos befolkningen, politikere og sektorledere i kommunen. Kommuneplanlegger sin ledelse av prosessen ble pekt på som en suksessfaktor. Hun nyter stor tillit, klarte å mobilisere godt, skape politisk engasjement for arbeidet og styrte møtene på en god måte. Det eneste ankepunktet fra en næringslivsrepresentant var at han skulle gjerne sett at de hadde hatt mer tid til diskusjon i møtene. I bygdemøtene deltok kommuneplanlegger, sektorledere, næringskonsulent, politikere, kommunedirektør og ordfører. At kommunen har ryddig økonomi (tilgang til konsesjons- /kraftinntekter og eiendomsskatt) og god kontinuitet både politisk og administrativt ble pekt på som viktig også for planprosessen. Kommunen besluttet dessuten å sette av midler og tid til å gjennomføre en grundig prosess.

«Det ble i starten nedsatt en politisk arbeidsgruppe. Alle partier som sitter i kommunestyret, fikk delta. Dermed kunne vi lage premisser for arbeidet». Ordfører Sigurd Rafaelsen

Gjennomføring

Våre informanter fremhever som positivt at kommunen har klart å utarbeide både samfunnsdel og arealdel på relativt kort tid og med bred medvirkning. Til utarbeidelse av plandokumentene til arealdelen brukte kommunen de eksterne konsulentene, Rambøll.

Etter grundig arbeid i den tverrpolitiske arbeidsgruppa valgte kommunestyret ut fire overordnede fokusområder:

LEVENDE – livskvalitet og trivsel i aktive og attraktive bygder

Mål:

- vi vil ha befolkningsvekst og samfunn der folk trives og ønsker å bo
- vi vil være stolte av vår identitet og kultur og framsnakke samfunnet vårt
- vi vil at Lebesby skal være en god og trygg kommune å vokse opp i

INKLUDRENDE- med rom og omsorg for alle

Mål:

- vi vil ha et inkluderende samfunn der alle kan føle seg hjemme
- vi vil ha et åpent og informerende samfunn der hele kommune inkluderes
- vi vil være gode på å ta imot og ta vare på ansatte og innbyggere

MULIGHETSORIENTERTE- vekst gjennom utviklingsvilje og nytenkning

Mål:

- vi vil være mulighetens Lebesby
- vi vil ha bærekraftig utvikling i næringer der vi har naturlige fortrinn
- vi vil ha en kultur for entreprenørskap og gründervirksomhet

KOMPETENTE -med lyst til å lære hele livet

Mål:

- vi vil ha barnehager og skoler som legger et godt grunnlag for personlig vekst og utdanningsløp
- vi vil at våre elever skal fullføre videregående skole
- vi vil være et samfunn som verdsetter kunnskap og kompetanse

Gjennom kommuneplanen er ønsket å skape et levedyktig lokalsamfunn med livskvalitet. Kommunen er opptatt av å sette inn innsatsen der de ønsker å bli bedre. Dette gjelder spesielt innen oppvekst/utdanning og tiltak for å motvirke frafall i videregående skole. Innbyggerne har lavere utdanningsnivå enn gjennomsnittet for fylket og ellers i landet og større frafall i videregående enn ellers i fylket og landet for øvrig. Kommunen ønsker å beholde videregående skole i kommunen ([lokal opplæring i samarbeid med arbeidslivet- LOSA](#)) for å begrense frafallet.

Kommunen har ikke hatt mye kontakt med regionalt nivå i prosessen, men Statsforvalteren har vært en god samarbeidspart i arbeidet med arealdelen.

Bærekraftsmål var ikke et særskilt tema da samfunnsdelen ble utarbeidet, men i arbeidet med planstrategi i 2020 ble fire mål av bærekraftsmålene trukket frem

- God helse
- God utdanning
- Anstendig arbeid og økonomisk vekst
- Innovasjon og infrastruktur

Det vises til at disse problemstillingen er grundig drøftet i bakgrunnsdokumentene til samfunnsdelen. I intervjuene trekkes det frem at kommunen er helt avhengig av en bærekraftig utvikling for å overleve. Lebesby er landets fjerde største kommune regnet i land- og sjøareal, og mener de har et stort ansvar i å forvalte dette arealet på en fremtidsrettet og bærekraftig måte. Kommunen vil bidra til bærekraftig bruk, både gjennom planlegging og drift, og er veldig opptatt av at kommunen selv må definere hva bærekraftig utvikling er lokalt. Det er ikke overnasjonale målsettinger som skal definere hva kommunen skal gjøre, sier flere av de vi snakket med.

«Å utarbeide en kommuneplan er som å sitte på en fjelltopp og se ut over landskapet, de fleste befinner seg i bunnen av fjelltoppen og opptatt av detaljene». Kommuneplanlegger Hege Johansen

Måloppnåelse

I intervjuene vises det til at målformuleringen er runde og generelt formulert. Dette gjør at det er lett å kjenne seg igjen, men det kan være utfordrende å vurdere om kommunen har nådd målene. I 2020 har de utarbeidet økonomiplan med handlingsdel for 2021-2024. I vedtak innen sektoren oppvekst og kultur vises det systematisk til samfunnsdelen både i politisk behandling og rapportering. Kommunedirektøren er opptatt av å sette realistiske og «jordnære» mål, og at politikk og administrasjon har felles forståelse, «det er alle i kommunen sin plan». For å få gjennomført tiltak som ligger i planen er de vi snakket med opptatt av å

bruke frivilligheten, som for eksempel idrettslag og ideelle foreninger, hvor det er mye dugnadsånd. Bygdelagene i Veidnes, Lebesby og Kunes har stort engasjement for sitt nærmiljø, og er også viktige for å få gjennomført tiltak ute i bygdene.

3.1.4 Læringspunkter fra Lebesby

- At det fra starten av planprosessen ble nedsatt en politisk arbeidsgruppe med alle partier i kommunestyret som sammen med kommuneplanlegger la premissene for arbeidet. Dermed fikk politikere eierforhold til prosessen i oppstarten.
- En dedikert, kompetent og engasjert kommuneplanlegger som ledet prosessen
- At det ble lagd et planprogram som var godt forankret i kommunestyret og som ble fulgt opp og dermed «disiplinerte» prosessen.
- Bruk av mange ulike metoder for medvirkning som stedsanalyse, barnetråkk og møter ute i bygdene hvor både administrative og politiske ledere deltok
- Oppsummering av alle innspill sammen med politikerne og offentliggjøring av disse på kommunens hjemmeside.
- At kommunedirektøren inviterte til høstfest når planen var ferdig. Alle ansatte og politikere fikk fleecejakker med «Lebesby mot 2035» i gave sammen med kommuneplanen for å feire et vel gjennomført arbeid.
- Kommunen tar planen i bruk ved å vise til den i saksbehandling, og jobber med å koble økonomiplan/handlingsdel og samfunnsdelen.

3.2 Steigen kommune

3.2.1 Om Steigen

Steigen kommune ligger i Nord-Salten i Nordland. Steigen har sentralitetsklasse 6 i [distriktsindeksen](#). Det er en kommune med stor geografisk utstrekning som har åtte bygder; Nordfold, Engelsøya, Bogen, Leinesfjord, Nordskot, Leines, Stamvik og Dyping. Kommunen har 2.598 innbyggere, 3. kvartal 2020. Kommunen ligger i samisk tradisjonsområde og er opptatt av at samisk natur- og kulturgrunnlag skal sikres. De største næringene i kommunen er havbruk, landbruk og tjenesteytende næringer – inkludert turisme.

3.2.2 Planverket

Steigen har samfunnsdel (2006-2016) som ble vedtatt i 2006 etter en omfattende og bred prosess. Planens fastsatte mål og veivalg som kunne gi en positiv utvikling og gode tjenester i kommunen. Kommunen erfarer at selv om samfunnsdelen fra 2006 ble til med bred medvirkning, har den i liten grad vært styrende for politiske vedtak eller for kommuneorganisasjonen. [Planstrategi med planprogram](#) for kommuneplanens samfunnsdel 2020-2032 ble vedtatt av kommunestyret 6.11.2019. Her ble oppstart av ny samfunnsdel vedtatt og formannskapet ble utpekt som styringsgruppe. Avtroppende kommunestyre fikk bidra med sine erfaringer inn i planstrategien før de ble avløst. [Arealdel med kystsoneplan](#) (2016-2028) ble vedtatt i 22.6.2016 etter fire års planprosess. I arbeidet med planstrategi var det enighet om at full revidering av arealdel ikke var nødvendig.

Ny samfunnsdel har vært jobbet med siden slutten av 2019, og skal etter planen vedtas vår 2021 (forsinket på grunn av koronasituasjonen).

3.2.3 Samfunnsdelen

Lage plan/forberedelse

Det var en felles erkjennelse blant administrasjonen og politikken at samfunnsdelen fra 2006 i liten grad hadde vært styrende for vedtak og utvikling i kommunen. Det var enighet om at kommunen ønsket å styrke det politiske eierskapet. Rollefordeling mellom politikk og administrasjon ble diskutert i formannskapet, og konkludert med at det var viktig å få på plass strategisk styring, langsiktighet og større forutsigbarhet. Kommunen var også oppmerksom på at samfunnsdelen skal konkretiseres i handlingsdel som henger sammen med økonomiplan.

«Samfunnsdelen skal være grunnlaget for kommunens økonomiplan, der vedtatte satsinger og prioriteringer iverksettes. På denne måten kan vi oppnå langsiktighet, forutsigbarhet, medvirkning og demokratisk kontroll, slik formålet med planlegging er»

Varaordfører Vibeke Aasjord Juul

I intervjuer ble det pekt på at det var viktig å få med alle sektorlederne, slik at de har eierforhold til den nye samfunnsdelen. Kommunestyret har hatt temamøter, og arbeidet med temaene verdigrunnlag, bærekraftsmål og struktur/skjelett for samfunnsdelen. Her brukte kommunen verktøyet Mentimeter for å engasjere politikerne, og sikre at alle medlemmene i kommunestyret kommer til orde. Kommunen har også hatt møte med eldreråd og ungdomsråd. I tillegg har de arrangert kafedialogmøter hvor kommunestyremedlemmer har deltatt med kommuneplanlegger, ordfører og sektorledere sammen med næringslivsaktører, næringslivsorganisasjoner, frivillighet og kulturliv. Det har også vært arrangert et eget

innspillsmøte med 9. klasse hvor metoden Mentimeter også ble brukt. Likestillingscenteret [KUN](#) i Steigen ble engasjert til å planlegge og bidra i gjennomføringen av møtene med næringslivet og frivillighet.

«Det er ekstremt viktig at politikerne tar rollen i planarbeidet. De må være bevisst på at det de har gått til valg på skal innfris. Vi har dyttet politikerne inn i arbeidet». Leder planavdeling, Andres Sletten

Gjennomføring

Kommuneplanleggeren hører til avdeling for plan, utvikling og drift, og arbeider i tillegg som miljøvernleder. Avdelingslederen har også deltatt aktivt i planarbeidet. De er fornøyde med prosessen som har vært gjennomført til tross for korona. De vi intervjuet var opptatt av at kommunen klarer å komme fram til konsensus mellom politikk og administrasjon og mellom politikerne i denne prosessen. Det er målsettingen at det skal vises til den nye samfunnsdelen i saksbehandling og innstillinger fra kommunedirektør.

«Vi har en annen miljødiskusjon i distriktkommuner enn i byen. Vi lever av naturen, landbruket, havbruk og fiske. Byene definerer diskursen, og vi er ikke synlige. Vi må på banen» Ordfører Åse Refsnes

Kommunen har vært på ROBEK listen frem til 2019. Statsforvalteren i Nordland har i samarbeid med KS Nord-Norge arrangert egne nettverk for kommuner som vil gjenskape økonomisk balanse og styre på resultat og kvaliteter. Steigen kommune deltok i nettverkssamarbeidet, og sier at Statsforvalteren er en viktig ressurs både inn i plan og økonomiarbeidet. På spørsmål om hva kommunen ønsker å oppnå på vegne av innbyggerne i planarbeidet er svarene at de ønsker en helhetlig styring av kommunen og å styre ressursbruken til å nå de viktigste målene i kommunen. Det er stor oppmerksomhet rundt å koble den nye samfunnsdelen til økonomiplanen, og å styre etter hovedmålene i samfunnsdelen. Kommunen har utfordringer knyttet til frafall i videregående skole, samt et høyt antall unge uføre. Diskusjonen har i stor grad vært knyttet til næringsutvikling og skole og oppvekst, men folkehelse har blitt litt «glemt» sier ordfører. Folkehelsekartleggingen vil være et viktig kunnskapsgrunnlag inn i samfunnsdelen.

På spørsmål om å innlemme bærekraftsmålene i samfunnsdelen svarer de vi intervjuet at kommunestyret har valgt ut åtte av bærekraftsmålene som skal innlemmes i samfunnsdelen.

3.2 4 Læringspunkter fra Steigen:

- Trukket lærdom både politisk og administrativt av at forrige samfunnsdel ikke har vært styrende for politiske vedtak og samfunnsutviklingen. Dette ønsket kommunen å gjøre noe med.
- Ordfører tok en ledende rolle for at politikerne skal få eierforhold til den nye samfunnsdelen.
- Det har vært arrangert tematiske møter med kommunestyret for at de skal få eierforhold til samfunnsdelen (mange nye og et ungt kommunestyre)
- Avtroppende kommunestyre fikk bidra med sine erfaringer inn i planstrategien før de ble avløst av nytt kommunestyre
- Steigen har laget planstrategi kombinert med planprogram for kommuneplanens samfunnsdel, da flere deler kan være like, som eksempel statistikk og drøfting av utfordringer. Dette er rasjonelt for en distriktkommune med begrenset plankapasitet.

3.3 Rødøy kommune

3.3.1 Om Rødøy

Rødøy kommune ligger nord på Helgeland i Nordland. Kommunen har sentralitetsklasse 6 i [distriktsindeksen](#). 1.216 innbyggere, 3. kvartal 2020, som bor spredt på fem fastlandskretser og seks øyer. Hovednæringer er varehandel/tjenesteytende næringer inkludert turisme, fiskeri, havbruk og jordbruk. Kommunen har en desentralisert skole- og barnehagestruktur med seks skoler og fem barnehager.

3.3.2 Planverket

[Samfunnsdelen](#) med arealstrategi ble vedtatt 18.12.2019. Arbeidet startet opp høsten 2018 med et planprogram. Kommunen hadde behov for mer kompetanse og kapasitet på plansiden. Kommunen deltok i [traineeprogrammet i Salten](#) og fikk rekruttert en nyutdannet statsviter derfra som kommuneplanlegger. Arealdelen er fra 2001 og ny arealdel skal utarbeides vinteren 2020/21.

3.3.3 Samfunnsdelen

Lage plan/forberedelse

Revisjon av samfunnsdelen ble satt i gang i september 2018. Formannskapet var styringsgruppe for arbeidet og gjennomførte fem ekstramøter under planprosessen. Kommunen har hatt medvirkningsverksteder med alle lokalutvalgene, folkemøter, heldagsmøte med alle ungdomsskoleelever hvor 70 elever deltok, og spørreundersøkelser til organisasjoner og bedrifter i kommunen. Det var godt oppmøte på alle møtene. Representanter fra kommunestyret og administrasjonen deltok også på disse. Etatsledere i kommunen har også blitt invitert til og har kommet med innspill. På bakgrunn av kunnskapsgrunnlag og innspill fra medvirkningsverkstedene utarbeidet formannskapet visjon, satsingsområder, mål og strategier. I juni 2019 ble planutkastet sendt på høring for at innbyggere kunne komme med innspill før planen ble vedtatt. Kommunen fikk fem skriftlige innspill.

Kommuneledelsen og ordfører er opptatt av at Rødøy har fått en samfunnsdel som viser innbyggerne hvilke mål kommunen styrer mot å nå på lang sikt. I intervjuene ble det fremhevet at det var viktig i planprosessen at de folkevalgte satte av nok tid, noe formannskapet gjorde ved å avholde fem særskilte møter i løpet av prosessen. At kommuneplanen ble vedtatt etter at nytt kommunestyre kom på plass, gjorde at nåværende kommunestyre ikke har samme eierforhold til samfunnsdelen som forrige kommunestyre.

Kommunedirektøren ønsker å få styrket nåværende kommunestyre sitt eierforhold til samfunnsdelen, og kommunen jobber med å knytte budsjettarbeidet til satsingsområdene som ligger i samfunnsdelen. Et annet læringspunkt fra planprosessen er at det burde ha vært mer anledning til medvirkning etter at første planutkast var klart. Ungdommen burde ha blitt koblet på for å komme med innspill i flere omganger og spesielt etter at planutkastet foreslå. Næringslivet har heller ikke hatt en aktiv del i planprosessen, selv om mange næringsaktører deltok i folkemøtene. Å invitere lokalutvalgene til å gi innspill var viktig i en kommune som Rødøy, som har mange kretser og bebodde øyer. Representant fra et lokalutvalg sier at de kjenner igjen mye av det som ble foreslått i innspills møtet i samfunnsdelen.

«I neste tilsvarende prosess bør kommunen ha med lokalutvalgslederne i utformingen av prosessen, for å gjøre den så forståelig som mulig for folk» -tidl. lokalutvalgsleder på Rødøya, Heidi Fyhn

Gjennomføring

Kommuneplanleggeren sier at det var lurt å bruke god tid på prosessen. Kommunen hadde behov for å la prosessen modnes og å bli enige om strategiske mål. Involveringen av befolkningen og politikerne var god, og det fungerte godt å bruke ulike metoder for medvirkning. [Veiledning om barn- og unges medvirkning fra BUFdir ble brukt](#), men kommunen ser i ettertid at ungdomsrådet burde deltatt mer aktivt før alle ungdomsskoleelevene ble samlet i en workshop. Eierskapet hos etatslederne er også noe varierende, selv om de har vært delaktig i utforming av strategiene. Kommunen har valgt fem satsingsområder i planen:

Oppvekst – livsmestring og kvalitet

- Kommunen ønsker å oppnå at barn og unge skal oppleve gode overganger mellom barnehage, grunnskole og videregående skole
- De som jobber med barn og unge skal ha høy kompetanse innen sine fagfelt
- Gode læringsarenaer i Rødøy
- Barn og unge skal ha kompetanse som fremmer god fysisk og psykisk helse og gir muligheter til å ta ansvarlige livsvalg
- Barn og unge skal erfare at de blir lyttet til og har reell innflytelse
- Barn og unge skal være kjent med hele kommunen og med hverandre

God helse og omsorg gjennom hele livet

- Hvor kommunen ønsker å oppnå å ha helsefremmende og forebyggende aktiviteter
- Ingen skal oppleve utenforskap
- Flest mulig skal kunne bo hjemme hele livet
- Kommunen skal tilby trygge og tilgjengelige tjenester gjennom livsløpet
- Kommunen skal være en attraktiv kompetansearbeidsplass
- Kommunen skal være en foregangskommune innen samskaping i helsesektoren

Befolkningsutvikling – snu nedgang til vekst

- Ved at Rødøy skal være en trygg og trivelig kommune å bo i
- Ungdommen skal få muligheter som gjør at de ønsker å bli i kommunen
- Kommunen skal tiltrekke seg tilflyttere og besøkende

Næringsutvikling – allsidighet og økt verdiskaping

- Gjennom å satse på landbruk, fiskeri og havbruk, reindrift og reiseliv
- Ved å være en gründervennlig kommune
- Ved å bidra til næringsvekst og innovasjon
- Kommunen skal tilby veiledning som passer befolkningen og næringslivets behov

Arealstrategi – realisere fordelene ved god plass

- Gjennom boligutvikling
- Næringsutvikling
- Infrastruktur

I Rødøy ble først satsingsområder valgt. Deretter gikk administrasjon og politikere i gang med å plassere inn bærekraftsmål i henhold til valgte satsingsområder. En handlingsdel er laget til hvert satsingsområde.

«Rødøy kommune har stort areal og ikke et tydelig kommunesentrum. Vi har en sterkt desentralisert struktur, og ønsker at det skal være mulig å opprettholde strukturen også i framtiden». Rådmann, Kitt Grønningsæther

Måloppnåelse

Rødøy er i gang med å foreslå måleindikatorer for satsingsområdene i samfunnsdelen. Ledergruppa har foreslått 5-10 indikatorer pr. satsingsområde som skal diskuteres med politikerne. Politikerne er enige om å legge handlingsdel inn i økonomiplan og å styre etter satsingsområder i samfunnsdelen. Det viktigste for å gå fra plan til gjennomføring er ifølge de vi snakket med at politikerne, etatslederne og befolkningen kjenner igjen utfordringene som er blitt satsingsområder i planen og at politikerne ser på planen som et verktøy.

3.3.4 Læringspunkter fra Rødøy

- Kommunen må bruke tid på prosesser som har behov for å modnes. Det tar tid å bli enige om strategiske mål
- Bærekraftsmål ble innplassert i henhold til de satsingsområdene som ble valgt ut, noe som gjør at de også har en handlingsdel knyttet til seg
- Samfunnsdelen har arealstrategi som angir prinsippene for arealbruk i kommunen
- Fikk til god involvering av befolkningen ved bruk av ulike medvirkningsmetoder, men skulle ha hatt mer involvering etter at utkast til plan forelå
- At lokalutvalgslederne og ungdomsråd også kan inviteres til å komme med innspill om hvordan medvirkningsprosessen bør foregå

3.4 Nome kommune

3.4.1 Om Nome

Nome kommune ligger i tidligere Telemark kommune, og er i sentralitetsklasse 4 i [distriktsindeksen](#). Kommunen har 6.499 innbyggere, 3. kvartal 2020. I Nome er det to sentrum, Lunde som er stasjonsbyen og Ulefoss som er industrisamfunnet. I tillegg er det flere aktive bygder. Nome kommune ligger langs Telemarkskanalen, og innbyggerne arbeider i landbruket, verkstedindustri, handel, transport, bygg og anlegg.

3.4.2 Planverket

[Arealdelen](#) ble vedtatt i 2009, sammen med kommunedelplan for Ulefoss og Lunde. Ny arealdel er under utarbeidelse, og målet er behandling i kommunestyret innen utgangen av 2020. [Samfunnsdelen](#) 2019 - 2030 ble vedtatt i kommunestyret sitt møte 19. juni 2019. Samfunnsdelen legger føringer for innholdet i arealdelen.

3.4.3 Samfunnsdelen

Lage plan/forberedelse

«Det var mye gruff fra forrige kommunesammenslåing som vi bevisst tok tak i og fikk gjort noe med, vi slapp det til i en styrt prosess. På den måten fikk vi ryddet litt i gamle konflikter og dannet et godt grunnlag for en god og ærlig planprosess» - kommuneplanlegger Kirsti Arvesen Nesheim

Nome deltok aktivt i debatten om kommunesammenslåing før 2020. Kommunestyret vedtok at kommunen skulle fortsette som egen kommune, men drøftingene etterlot seg uavklarte konfliktlinjer. For å samkjøre seg igjen ønsket kommunen å gjennomføre gode prosesser i arbeidet med kommuneplanen.

Prosesskompetansen ble styrket gjennom å ansette en person i kommunedirektørens stab. Kommunen brukte to år på medvirkningsprosesser. Formannskapet er planutvalget, og representantene har vært aktive og bevisste på sitt eierskap til planen. Tre behov har vært spesielt viktig i prosessen: 1) Å få administrative og politiske ledere til å se sammenhengen mellom prioriteringer i kommuneplan, tiltak og økonomiplan. 2) Bevisstgjøre organisasjonen på at planlegging er noe som gjøres hele tiden. 3) Planleggingen er kunnskapsbasert, og ikke svaret på en lang ønskeliste.

Planarbeidet har vært tema på alle formannskapsmøtene i planperioden og det det har vært gjennomført hel- og halvdager viet samfunnsdelen. Sammen med planleggerne brukte de mye tid på å bestemme den praktiske rammen rundt arbeidet. Den interne involveringen skulle foregå tidlig og i analyse- og skrivefasen. Ledergruppe, formannskap og tillitsvalgte startet arbeidet med en studietur til Danmark. Ledergruppen har vært tett påkoblet hele tiden og har blant annet brukt det digitale verktøyet [Padlet](#) aktivt. Padlet er et samarbeidsverktøy som gav dem oversikt over prosessen, deling av dokumenter, synliggjøre endringer som ble gjort etter medvirkningen med mer. Innbyggermedvirkningen var en del av kunnskapsinnhenting, kombinert med behov for å presentere planen som skulle på høring. Det ble laget en «state of the union» som ble sendt ut til lag og foreninger som grunnlag for drøftinger. I tillegg har det vært folkemøter, arbeid i klassene på skolene, digital undersøkelse, aksjon på sosiale medier, arrangert gjestebud, og involvering av faste kommunale utvalg. Ungdomsrådet var aktivt med i planarbeidet, både i planlegging og gjennomføring. De arrangerte verksteder og evaluerte alle møtene på skolene. Det var nødvendig å inkludere dem på denne måten, for å skape forståelse for hva planarbeid er. Erfaringen er at voksne bruker for vanskelige ord. Dette fører til at ungdommen ikke skjønner hva de skal svare på. Å tilpasse språket er en viktig del av et vellykket

medvirkningsarbeid. Barnehage- og småskoletrinn har deltatt gjennom tegneverksteder. Disse er brukt som illustrasjoner i planen.

Gjennomføring

De folkevalgte og administrasjonen hadde mål om å skape felles forståelse for planarbeidet som skulle gjøres. Det ble derfor lagt stor vekt på forankring også hos innbyggerne, for å sikre innsikt og engasjement i samfunnet generelt. Politikerne sier at hele planprosessen var som et politisk verksted, den vedtatte planen speiler felles enighet om strategier og mål for Nomesamfunnet. Folkehelse ble valgt som gjennomgående tema.

Ungdomsrådet og elevrådene har hatt sentrale roller i planprosessen. De klarte å skape engasjement på ungdomsskolene og videregående. De lyktes også med å tilpasse prosessene til de ulike alderstrinnene. Alle har svart på hvordan de ønsker at sitt lokalmiljø skal være når de blir voksne. [Barnetråkk](#) har vært brukt som metode og resultatene er synliggjort slik at de ser at bidragene er en del av arbeidet med planen.

Kommunen anbefaler å bruke god tid på den første delen av planarbeidet, dvs. på å definere behovene, finne forankringspunktene og fordele ansvar. Planprosesser er også organisasjonsutvikling der ledere og ansatte utfordres til å se at planarbeid er et strategisk arbeid som er utviklende for organisasjonen.

FN sine bærekraftsmål er ikke brukt aktivt i dette planarbeidet, men erkjenner at det blir viktig i arbeidet med ny planstrategi.

Tittel på kommuneplanen: «Framtida til kommunen er framtida di».

Visjon: Nome – nært og godt

Planen inneholder 7 strategier for å nærme seg visjonen og planen er strukturert rundt disse og hvordan de skal oppnå et slikt samfunn:

1. Nært og godt å bo
2. Nærhet til mulighetene – gode forbindelser
3. Nær de du er glad i – god eldreomsorg, barnehage og skole
4. Nær der du bor – godt samhold
5. Nær jobben – gode jobber, arbeidskraft og kompetanse
6. Nær brukervennlig natur – godt å bruke naturen
7. Nært til kommunen – god kommune

«Det har vært fantastisk moro å få være med på prosessen. Jeg har hatt gåsehud flere ganger, og er stolt over det vi har fått til». Ordfører Bjørg Tveito Lundefaret

Måloppnåelse

Politikerne sier det var en stor «a-ha opplevelse» å lage det første budsjettet etter at samfunnsdelen var vedtatt. Samtidig så de at samfunnsdelen er enkel å lese og har mål som er målbare. For 2020 var sammenhengene mellom samfunnsdel og økonomiplan tydelig vist fram. I 2021 vil kommunen arbeide videre med å finne hensiktsmessige indikatorer for måling.

Prosessen med samfunnsdelen har engasjert mange, og kommuneledelsen ser at det er skapt økt felles forståelse for hvordan kommunen bør og kan styres. Kommunestyret har også valgt å opprette to lokalutvalg

for å gjøre det enklere å involvere innbyggerne. Det arbeides også med nye rutiner for at ungdomsrådet skal involveres tidlig og reelt i kommunale prosesser.

«Vi har fått tilbakemeldinger på at innbyggerne kjenner seg igjen i innholdet i planen. Jeg har ønsket at innbyggerne skal være stolte av det vi får til sammen for å løfte bygdene våre» - kommuneplanlegger Kirsti Arvesen Nesheim

Kommunens ledelse mener det er viktig å ha jevnlige revisjoner av overordnede planer. Det skaper bevissthet rundt ansvar og måloppnåelse og det utfordrer innbyggernes engasjement for drift og utvikling av kommunen. Kommunen etterspør gode digitale hjelpemidler for å arbeide med koblingen mellom ulike planer og økonomiplan. Det er lite å finne, så derfor vil de utforske og utvikle løsninger selv.

3.4.4 Læringspunkter fra Nome

- Prosessen må være motiverende for både kommunestyret, kommunens administrasjon, innbyggerne og næringslivet. Da er det viktig å ha en leder som legger til rette for gode aktiviteter i hele perioden.
- Å lage egen medvirkningsstrategi som synliggjør hva som skal skje i de ulike fasene i planarbeidet. Viktig å bruke varierte metoder, verktøy og kanaler som gir alle muligheten til å delta og bidra ut fra sine forutsetninger. Nærhetsprinsippet i Gjestebudmetodikken har fått frem svært mange synspunkt.
- Nome har fått fram tydelige og bedre planpolitikere. De har eierskap til innholdet, og viser til den i det meste de gjør.
- Arbeid med planer drukner i den daglige drifta, og derfor er det viktig med gode prosesser og god ledelse. Viktig med den felles forståelsen for kommunal styring som oppnås.
- Å engasjere ungdommene i planlegging og gjennomføring er viktig, la de få delta på sin måte. Ta dem også med i planleggingen av hvordan prosessene skal utføres.
- Erkjenne at planarbeid også er organisasjonsutvikling som utfordrer organisasjonskulturen.
- Nome har vært opptatt av god forankring hos kommunestyret, administrasjon, innbyggerne og næringslivet hele vegen i prosessen.
- De opplever at folkemøter ikke fenger, men har gode erfaringer med metodikker som Gjestebud, aksjon på sosiale medier og verksted på alle skolene.
- Å involvere barn og unge skaper sterk tilhørighet til kommunen og lokalsamfunnet.
- Ledergruppa var med når planutvalget var samlet.

3.5 Gjesdal kommune

3.5.1 Om Gjesdal

Gjesdal kommune ligger i Rogaland fylke, og er i sentralitetsklasse 3 i [distriktsinndeksen](#). Kommunen har 12.083 innbyggere, 3. kvartal 2020. Kommunesenteret er Ålgård, og har i tillegg tettstedene Oltedal og Gilja i Dirdal. Kommunen er den største arbeidsplassen, og er ellers kjent for sin historie innen ull- og tekstilindustri. Næringslivet er spredt på mange bransjer, men har den høyeste andelen innen industri, landbruk, agentur og engros. Utpendlingen fra Gjesdal er høy.

3.5.2 Planverket

I oktober 2016 ble det, som en del av planstrategien, vedtatt at en skulle gjøre en begrenset revisjon av kommuneplanen. [Samfunnsdelen](#) ble vedtatt i kommunestyret sitt møte 17. juni 2019.

Kommunen sin [planstrategi for kommunestyreperioden 2019 – 2023](#) ble vedtatt av kommunestyret i mars 2020. De bestemte at kommuneplanens samfunnsdel skal fortsette å gjelde, og at arealdelen skal revideres i løpet av perioden.

3.5.3 Samfunnsdelen

Lage plan/forberedelse

Målet med revisjon av samfunnsdelen var:

- justere utviklingstrekk
- implementere Smart Gjesdal og andre tverrfaglige satsinger
- innarbeide folkehelse og eldreutvikling i alle tema/kapitler
- ta inn attraktive lokalsamfunn som nytt tema
- gjennomgå målsettinger og strategier i forhold til detaljeringsgrad og prioritering
- styrke kommuneplanen som styringsverktøy.

I planleggingen av prosessen ble det lagt stor vekt på medvirkning både fra kommunens organisasjon, og fra innbyggere, foreninger og næringsliv.

Som en del av forberedelsene gjorde [Telemarksforskning i 2017 en minianalyse](#) om Gjesdal sin utvikling, attraktivitet og vekstpotensial. Kunnskapen fra minianalysen ble brukt i alt medvirkningsarbeid.

For prosjektlederen for planarbeidet var målet å lage en kort og lettlest plan med tydelige strategier og mål.

Gjennomføring

Representanter for kommunen har møtt innbyggerne gjennom stand på tre ulike steder, elektronisk undersøkelse på nett og Facebook med stor svarprosent. I tillegg har det vært interessentmøter og ideverksteder med kommunestyret, næringslivet og ungdomsrådet. Disse har satt pris på å komme tidlig inn i prosessen for å gi uttrykk for behov og mulige løsninger. Næringslivet setter stor pris på fleksibiliteten som kommunen viser, og det gir rom for å gripe de mulighetene som byr seg. Det er ikke arrangert folkemøter i prosessen. Kommunen ville møte folk på innbyggernes egne møtesteder, da det blir enklere å komme frem med sine meninger.

Parallelt med kommuneplanarbeidet foregikk det en stor satsing i Ålgård sentrum. Her var det stor medvirkning i ulike faser. Kommunen la spesielt vekt på uformelle samtaler med innbyggerne, og ble mer bevisst på å være nærmere folk.

«Å være ordfører er et feltarbeid. Jeg er opptatt av medvirkning, og henter inn innspillene som antropolog arbeider. Kommunen må nærmere folk» - ordfører Frode Fjeldsbø

I planprosessen brukte Gjesdal kommune egne ansatte. Tidligere har arbeidet vært ledet og gjennomført av konsulenter. Det er arbeidet mye med å få ledere og ansatte til å forstå nytten av samfunnsdelen, og ta eierskap til innholdet.

Etatslederne har vært tett på prosessen, og i arbeidet med å operasjonalisere samfunnsdelen. [LEAN metodikken](#) er brukt i arbeidet.

Måloppnåelse

Gjesdal har siden 2019 deltatt i [KS sitt arbeid](#) med kommuneplanens samfunnsdel som lokalpolitisk styringsverktøy. Seks kommuner deltar og skal i 2022 komme med erfaringer og anbefalinger til ny modul i folkevalgprogrammet. Gjesdal ønsker å bruke nettverket til å finne gode arbeidsformer for å koble samfunnsdelen og økonomiplanen, og med det gå fra plan til handling. Dessuten ønsker kommunen å vitalisere samfunnsdelen. En av filosofiene i LEAN er å være en lærende organisasjon, og Gjesdal sier de er det med et tydelig utviklingsfokus. Et mål ved neste revisjon er å få en plan som er mer operativ enn i dag, og til det kreves «modige» prioriteringer, sier informantene. Det største forbedringspotensialet ligger i å arbeide med standardiserte mål og indikatorer. Alle ser at det er utfordrende å gjøre tiltakene målbare.

Å implementere Smart Gjesdal er et arbeid som fortsetter. Organisasjonen trenger ny kompetanse innen flere områder for å kunne ta i bruk ny teknologi som skal gjøre Gjesdal til et bedre sted å leve, bo og arbeide i.

Bærekraftsmålene er ikke arbeidet konkret med i samfunnsdelen. De er omtalt i den nye [planstrategien](#) for perioden 2019-2023, og kommunen ønsker å koble bærekraftsmål, Smart Gjesdal og aktivitet.

3.5.4 Læringspunkter fra Gjesdal

- Bruk tid på å lage gode mål for planrevisjonen, og få det kommunisert intern i organisasjonen, til innbyggere og næringslivet
- Hold øyet på målet, og «keep it simple»
- Inviter ungdomsrådet aktivt med i prosessene
- Prosjekter og satsinger som kommunen deltar i synliggjøres gjennom strategiene i samfunnsplanen. Deltakelse i utviklingsprosjekt sammen med andre kommuner, regionale og nasjonale partnere gir ny kompetanse som også styrker de interne prosessene

3.6 Seljord kommune

3.6.1 Om Seljord

Seljord kommune ligger i tidligere Telemark fylke, og har sentralitet 5 i [distriktsindeksen](#).

Kommunen har 2.902 innbyggere, 3. kvartal 2020, og er den del av regionen Vest-Telemark. Seljord er handelssenteret i regionen, og er i tillegg et trafikknutepunkt mot både Oslo, Bergen og Grenland. Seljord er kjent for et aktivt og variert kulturliv, og er vertskap for store festivaler om sommeren og Dyrsku'n i september.

Det er vekst i regionale næringer og besøksnæringer, men nedgang i basisnæringer og offentlig forvaltning.

3.6.2 Planverket

[Kommuneplanens samfunnsdel](#) som er grunnlaget for denne erfaringsinnhenting ble vedtatt i 2017. Målet var å lage en plan med klare mål som kunne nås. Derfor ble det lagt stor vekt på handlingsdelen som er koblingen til økonomiplanen. [Handlingsprogram for kommuneplanens samfunnsdel](#) 2021- 2024 er på høring i november 2020.

[Planstrategien ble vedtatt i 2016](#) og viste at det var behov for nye styringsverktøy. Arealutfordringene ble klargjort i samfunnsdelen. Arealplanen er under utarbeidelse.

For planperioden 2017-2029 har kommunestyret lagt følgende visjon til grunn for arbeidet: Seljord – det gode vertskap.

3.6.3 Samfunnsdelen

Lage plan/forberedelser

Formannskapet startet planprosessen i arbeidsverksted med Telemarksforskning. Målet med verkstedet var å utvikle felles forståelse for at arbeidet skulle resultere i en plan med klare mål. Telemarksforskings kunnskapsdeling oppleves som svært nyttig, særlig fordi Seljord kommune har få planfaglige ressurser selv. I Seljord ble det laget realistiske fremdriftsplaner som viste hvilke ressurser som var tilgjengelige i prosessen, medvirkningstiltakene for å høre alle stemmer i samfunnet, og involveringen av de ansatte. De ansatte skal forstå å bruke planen i hverdagen, og må derfor skjønne prosessene som fører frem til endelig plan. Politikerne sier at prosessen med å forberede planarbeidet er like viktig som selve planen. Andre informanter sier også at prosessen er det viktigste fordi den samler folket.

Å ha en faglig dyktig plansjef er også en viktig suksessfaktor i Seljord.

I forberedelsene brukte de aktivt kunnskapsgrunnlaget fra Bærekraft Telemark, og kunnskapen de hadde utarbeidet selv og fått fra Telemarksforskning.

Åpenhet om aktiviteter i prosessen ble vektlagt. Det skulle være lav terskel for innbyggerne å ta kontakt, og da er [lokalmedia](#) viktig. I tillegg ble ansatte som arbeidet med sårbare brukere oppfordret til å snakke med sine. Brukerperspektivet skulle ivaretas på en god måte.

Det er viktig å lytte til de som sitter først i bussen, men også til de andre passasjerene. – kommunalsjef Frid Berge

Gjennomføring

Dette skulle være en politisk styrt samfunnsplanlegging. Politikerne ga føringer om hva de var opptatt av, og var derfor premissleverandører for hvilke målsettinger som ble satt.

Samfunnsdelen er delt i tre hovedtema. De tre hovedtemaene med sine mål er:

- Vekst i Seljord
 - Seljord skal vere ein attraktiv kommune for næringsliv, slik at tal på arbeidsplassar får ein ekstra vekst på 20 pr. år
 - Seljord skal vere ein attraktiv kommune å bu i og flytte til, slik at det blir 100 ekstra tilflyttarar fram til 2030
 - Seljord kommune skal vere ein attraktiv arbeidsplass, ein positiv pådrivar for næringsutvikling og auka regional satsing og samarbeid
- Det gode livsløp i Seljord
 - Seljord skal tilby gode barnehagar og skular
 - Seljord skal leggje til rette for meningsfulle kultur- og fritidsaktivitetar for alle
 - Seljord skal tilby gode helse- og omsorgstenester
 - Seljord skal tilby gode bumiljø, nærmiljø og møteplassar i heile kommunen
- Bærekraftige Seljord
 - Seljord skal syte for ein arealbruk med høg arealeffektivitet innafor tettstadgrensa
 - Seljord skal auke kunnskapen om klima- og miljøutfordringar, og finne moglege løysningar
 - Seljord skal vere ein trygg kommune å bu i. Kommunen skal førebygge kriser og uønska hendingar gjennom å ta beredskapsmessige omsyn ved kommunal planlegging, utbygging og drift. Når uønska hendingar likevel oppstår, skal kommunen være i stand til å takle dei på ein god måte
 - Seljord skal sikre kjerneområda for landbruk, kultur og tradisjonsarv, kulturlandskap og naturvernområde
 - Seljord skal vere kjent som ei grøn og bærekraftig arrangementsbygd

Det er mange engasjerte mennesker i lokalsamfunnene i Seljord som bidrar i å bygge utviklingskapasitet. Det ble gjennomført folkemøter for hvert av de tre hovedtemaene. Politikerne deltok på folkemøtene, og i oppsummeringen av dem.

Næringslivsrepresentanten er fornøyd med Seljord sine medvirkningstiltak, og at kommunen ser betydningen av næringslivet sin rolle i eks. [Dyrsku'n](#). De årlige overskuddene på mellom 1,5 til 2 millioner belønner dugnadsinnsatsen, og legger grunnlaget for ytterligere frivillig arbeid.

Administrasjonen har hatt egne møter med landbruksnæringa, med Åmotsdal Sau og Geit, Seljord Bondelag, og Flatdal Sau og geit, Skorve beitelag og Vest-Telemark bonde- og småbrukerlag. Informanter fra landbruksnæringa sier at de opplever å bli sett av kommunen, og at det frivillige arbeidet deres blir verdsatt.

«Dugnad er viktig i Seljord, og vi er en sammensveiset gjeng som får til ting sammen med kommunen. Det er kort avstand mellom kommunehuset og vi utenfor» - aktiv i frivillige lag og organisasjoner Turid Opsund

Kommunen opplever at det kan være vanskelig å involvere unge i planprosessen, og i neste runde må det lages egne medvirkningstiltak for dem. Ungdommene i Seljord går på videregående skole både i Seljord, Bø, Dalen og Notodden. Informanter sier også at det må være ei gulrot for å delta. I medvirkningen er det best å

forholde seg til noe konkret, og ikke delta i bare prat. Kommunen får skryt for at det er kort avstand mellom kommunehuset og innbyggerne og næringslivet.

Seljord er kjent for sitt kulturengasjement. Informantene fra kultursektoren etterlyser en kulturplan for tydeligere å se strategiene og veien videre. Seljord har heller ikke kulturminneplan eller frivillighetsplan.

Måloppnåelse

Etter vedtaket på kommuneplanens samfunnsdel gjennomførte kommunen en omorganisering. Behovet for mer strategisk ledelse var synlig, og dagens struktur med enhetsledere i tillegg til kommunalsjefene åpner for å tenke mer helhet. Årsrapportene viser hvordan kommunen når samfunnsdelen sine mål. Erkjennelsen er stor for at det fortsatt er noe igjen før de er god nok på koblingen mellom handlingsdeler og økonomi. Kommunen er på leting etter de gode verktøyene som synliggjør effektene av god strategisk styring. Politikerne ønsker en egen prioriteringsdebatt for handlingsdelen til samfunnsplanen før en starter budsjettdebatten. De ønsker å diskutere kvaliteten og omfanget på tjenestene, og ikke bare konsekvensene av budsjettallet.

Politikerne er fornøyd med at samfunnsdelen har blitt mer konkret, og at den er lettere å forholde seg til. De er også oppmerksom på at det blir viktig å bruke erfaringene fra prosessen når samfunnsdelen skal rulleres.

Næringslivet sier at kommunen må fortsette den gode samhandlingen de har med lokalsamfunnet. Ressursene må samordnes for å nå felles mål, og jo bedre samforståelse jo bedre er det.

Frivillig sektor er opptatt av at politikerne har eierskap til strategiene og satsingene. Som eksempel på effekten ble det sagt at det skal være enkelt å få tilskuddsmidler fra kommunen gjennom politiske vedtak når aktiviteten er synliggjort i samfunnsdelen.

3.6.4 Læringspunkter fra Seljord:

- Ha mål om å lage realistiske planer
- Gi politikerne planforståelse slik at kommuneplanen blir et styringsverktøy
- Ta i bruk kunnskapsgrunnlag fra forskningsinstitusjoner
- Invester nok tid til medvirkning blant de viktigste næringene
- Bruk planprosessen til å bygge utviklingskapasitet fra innbyggere, næringsliv, folkevalgte og kommunens administrasjon
- Lag handlingsprogram som følger budsjettet hvert år
- Sett av nok ressurser til å gjennomføre planprosessen, og gi plansjefen tid og rom til å gjennomføre prosessen

3.7 Træna kommune

3.7.1 Om Træna

Træna kommune er i Nordland fylke, og har sentralitetsklasse 6 i [distriktsinndeksen](#). Innbyggertallet var per 3. kvartal 2020 på 424 innbyggere. Kommunen ligger 33 nautiske mil til havs og består av 418 holmer og skjær. Kommunesenteret ligger på Husøya der de fleste er bosatt, resten fordeler seg på Selvær, Sanna og Sandøya. Fiske og havbruk og næringer relatert til det, er desidert størst. Det er langt høyere utpendling enn innpendling. Øysamfunnet er kanskje mest kjent for [Trænafestivalen](#) som tiltrekker seg tusener på sommerstid. I 2018 mottok Træna [KMD's Innovasjonspris](#) for sitt systematiske og nyskapende utviklingsarbeid.

3.7.2 Planverket

I perioden 2016-2020 har Træna kommune arbeidet med [Kommuneplan 2030](#). Det har vært gjennomført en bred prosess og det har vært tilrettelagt for innspill og innbyggerdialog.

[Planstrategi for perioden 2016-2020](#) ble vedtatt av kommunestyret 14. juni 2016. Det ble bestemt at kommuneplanens samfunnsdel skulle rulleres og igangsetting av arbeid med ny arealdel. Arbeidet med [arealdelen](#) startet 2018 og ble vedtatt januar 2020.

«Språket i Plan- og bygningsloven er ikke så lett å ta i bruk. Veiledere fra myndighetene er heller ikke enkle å bruke for en liten kommune som Træna. Vi ønsker lett tilgjengelige eksempler fra små kommuners planarbeid.» - ass. kommunedirektør Gunn Eliassen

3.7.3 Samfunnsdelen

[Samfunnsdelen](#) av kommuneplanen ble vedtatt i 2017.

Lage plan/forberedelse

De kommunale planene var ikke oppdaterte. Det var derfor på tide å se over hele planverket i 2016. Prosessene hadde tidligere vært for omfattende. Fokuset hadde tradisjonelt handlet om å utløse eksterne tilskudd, ikke på planverk som strategisk verktøy i samfunnsutviklingen. Fra 2016 skulle alt forankres i en overordnet samfunnsdel og temaplaner som integrert del av den. De fikk skjønnsmidler hos Statsforvalteren i Nordland og kunne dermed frikjøpe tid i administrasjonen. Parallelt med det ble det opprettet en stilling som utviklingsjef med ansvar for bred samfunnsutvikling. Det var støttet av Nordland Fylkeskommunen.

Det er en klar utfordring at planarbeid fremstår som «alvorlig» og tungt, det er lett å tvile på egen kompetanse. Planer blir gjort til noe større enn de trenger å være. Træna ønsket å finne modeller for forenkling. Næringslivets innstilling til planverk er også til tider en utfordring. Planforståelsen er generelt lav og eierskapet ikke så stort, men det er skapt en forståelse av at næringslivet må snakke med politikere for å skape endring gjennom helhetlig planlegging. Bred medvirkning har denne gangen stått som sentral del av arbeidet. En prosessleder som er godt forberedt har vært en nøkkelfaktor for vellykket innbyggerinvolvering. Gjennom en dedikert person som utviklingsjefen, fikk kommunen tilført en spennende og ny verktøykasse som har ført fram til planer som blir realiser. Det var viktig å få innspill fra lokalsamfunnet som del av kunnskapsgrunnlaget. Kommunen ønsket å finne felles fremtidsønsker hos innbyggere og næringsliv.

Det var god politisk enighet om at Træna trengte en plan som skulle tas aktivt i bruk. De har sett at planer lett kan «ende opp i en skuff». Det kan være utfordrende med kobling mot partiprogram og fanesaker, det de folkevalgte har gått til valg på. Gjennom planprosesser trenes evnen til å enes om felles retning.

Kommunen opplever god støtte fra Nordland fylkeskommune. De benyttet Asplan Viak i Tromsø /Harstad i forbindelse med arealdelen. Kunnskapsgrunnlag er viktig forutsetning for gode planprosesser og godt planverk. Til det trengs både intern og ekstern kunnskap. Medvirkningen har variert fra bred dialog, workshops og folkemøter til konsultasjon med enkeltpersoner og -aktører. En medvirkningsplan er et godt grep. Kommunen ser at det er viktig med god og relevant informasjon underveis i planprosessen, samt evne å legge til rette for åpen og ærlig dialog i innspillfasene. En av informantene fra Træna vektlegger at det må være forutsigbarhet i innbyggerdialogen, parallelt med stor frihet i måten medvirkningsarbeidet drives på.

Føringer for arealbruk er lagt til samfunnsdelen. Bærekraftmålene ligger ikke direkte til grunn for arbeidet, men det arbeides bevisst og helhetlig med besøksforvaltning og tålegrenser generelt og i arbeidet med besøksforvaltning spesielt. Miljø er ett av flere strategipunkter i planverket.

«Småkommuner har klare fordeler i planprosesser. Det er lett å få folk med og vi kan handle ut fra tillit, nærhet og kjennskap. Folk vet at de kan og bør påvirke egen framtid». – daglig leder Marit Bertheussen

Gjennomføring

Innbyggerne i Træna har blitt vant til folkemøter, idédugnader og workshops. Det var godt oppmøte både i samfunnsplanprosessen og i forbindelse med arealdelen. Det er stor forskjell på planenes karakter og dermed type engasjement. I en arealplan kan det handle om grunneiere som vil sikre utviklingsplaner de ønsker gjennomført, eller hindre at uønsket utvikling skjer. Prosessene, og dermed innspillene, blir mer konkrete når det er kart, grenser og bygninger å forholde seg til.

«Målene i samfunnsplanen gjelder for hele samfunnet, det er våre alles plan. Med en liten administrasjon er vi avhengige av å samskape, det sitter godt i ryggmargen». – Tidligere ordfører Per Pedersen

Prosessene har blitt oppsummert og delt via kommunens nettsider og facebook, slik at innbyggerne kan se sine bidrag.

Visjon: TRÆNA = LIVSKRAFT, KREATIVITET OG MANGFOLD

Hovedmål:

1. 555 fastboende trænværing
2. Et allsidig næringsliv
3. Træna som rollemodell for gode småsamfunn

Delmål og strategipunkter:

- Bostedsattraktivitet (livsfaseperspektiv)
- Næringsliv i utvikling (sysselsetting & næringsliv)
- Miljøsmart øysamfunn

- Kommunikasjon og infrastruktur
- Træna kommune som organisasjon

Måloppnåelse

Det er viktig med realistiske mål. Alle småkommuner ønsker økt innbyggertall, men skulle de også det? De dvelte rundt det og stilte seg spørsmålet: - Hva skal Træna fokusere på? Fra administrasjonens side ønsket de et realistisk mål om å beholde et stabilt folketall, mens det politisk var viktig å signalisere vekst og tallfeste dette. De ser i ettertid at de gjerne skulle hatt flere målbare indikatorer. Viktig at planene gjør dem fremoverretta og ikke for fokusert på å rapportere på det som har skjedd. Kommunen ser det som viktig at folk kjenner seg igjen i planene og at innholdet realiseres, eksempelvis flerbrukshus og hotell gjennom satsingen [Træna 365](#). Gjennom planprosessene er det skjedd en positiv endring i administrasjonen, fra mangel av entusiasme til engasjement og utviklingsglød. Samfunnet er samlet om det som skal skje.

Som plan har samfunnsdelen blitt aktivt brukt som styringsdokument. Det refereres ofte til planen. Det viser at de har laget en relevant plan som «treffer». Læringspunkter fra Træna.

«På Træna er det kort veg fra idé til handling. Vi legger ikke ting i en skuff».- utviklingssjef Moa Bjørnsson

3.7.4 Læringspunkter fra Træna

- Viktig med politisk deltagelse fra start og hele vegen fram til vedtak. Det er slik planen får virkning i ettertid. Opplæring av politikere må prioriteres.
- Viktig at kommunedirektør følger prosessene tett og har fokus på realisering og kobling mot økonomiplan.
- Utnytte småsamfunnsfordelene – det er et stort potensial for god og bred samhandling. Være obs på å begrense medvirkningen, folk kan bli trøtte. Bruke allerede eksisterende møteplasser er et godt grep.
- Viktig å motivere for å delta, eks stand, rundskriv, forberede innbyggerne til å bli med i prosessen. Det sosiale aspektet er viktig, de la til rette for små «oaser».
- Tørre å være selvstendig, ikke bli skremt av nasjonale veiledere og PBL.
- Gjøre det enkelt nok. Viktig å kunne «oversette» nasjonale veiledere til lokale forhold. Stole på egne krefter.
- Kommunestyret er blitt bedre til å unngå dispensasjon etter at ny arealplan ble vedtatt.
- Tilføre dedikerte ressurser til arbeidet, viktig med god prosessleder.
- Involvere bredt tidlig i prosessen.
- Kommunen skulle gjerne klart å motivere næringslivet til å bidra mer enn de gjorde. Hvilke metoder og verktøy fungerer, ønsker å høre fra dem vi ellers ikke hører så mye fra.
- De ser det som hensiktsmessig å få mest mulig inn i samfunnsdelen, unngå for mange andre planer. Vil ikke ha delplaner, men temaplaner.

4 Referanser

Plathe, E., & Hernes, M. B. (2015). *Effektivisering av kommunal planlegging*. Oslo: Asplan Viak AS.

Ringholm, T. (2017). *Forelesning på master of public administration*. Lillehammer: Høgskolen i Innlandet.

5 Vedlegg

5.1 Intervjuguide

Lage plan/forberedelse

- Beskriv planprosessen – gangen i den.
 - Arealdel – andre sektorplaner? Vektingen mellom planene
 - Har dere vektlagt arealstrategi i samfunnsdelen?
- Hvor er de viktigste flaskehalsene for gode planprosesser
 - Tidsaspektet?
 - Kunnskapsbehov, hvilke? Verktøy?
 - Savnet i prosessen?
 - Annet?
- Medvirkning og aktørperspektivet: Hvem må/kan/skal/bør med og når i prosessen? Når er det viktig med medvirkning? Når er det ikke viktig med medvirkning og involvering?
- Har samskaping eller rollen som «Kommune 3.0» vært en del av prosessen?
- Politikernes rolle i planarbeidet?
- Har dere bedt om/fått støtte av regionalt nivå (fylkeskommunen/ ev Statsforvalteren) i planarbeidet?
- Har dere brukt eksterne konsulenter i planarbeidet?
- Hva vil dere oppnå på vegne av innbyggerne?
- Har dere brukt FNs bærekraftsmål i planleggingen?
- Hvordan har dere brukt kunnskapsgrunnlaget fra fylkeskommunen og Statsforvalteren, inkl. regional planstrategi
- Hva legger dere i begrepet medvirkning?

Gjennomføring

- Hvilke faktorer må være på plass for en optimal planprosess som fører til konsensus og realisering.
- Hva kjennetegner et godt planarbeid?
- Føler etatslederne eierskap til samfunnsdelen?
 - (Tidl. svart: Hvem leder prosessen?)
 - Kan du si litt om hvordan det ble organisert?
- Føler politikerne eierskap til samfunnsdelen? På hvilken måte har de konkret ledet og vært med i gjennomføringen? (gjentak fra del 1)
- Har samarbeid med nabokommuner vært en del av planprosessen?
- Hva har dere lyktes med?
- Hva har dere lyktes mindre med?
- Viktigste læringen i prosessen?
- Hva bør endres i neste tilsvarende prosess?

Nå mål/måloppnåelse

- Hvis dere skal fortelle andre om kommunens planarbeid, hva ville dere trukket fram som viktig da?
- Viser årsrapportene til samfunnsdelen?
- Kobler dere samfunnsdel med handlingsplan og økonomiplan?
- Gis det mange dispensasjoner fra planvedtak i kommunen?
- Er målene i samfunnsdelen utformet på en slik måte at kommunen i ettertid kan diskutere om dere har nådd målene?
- Hva er det viktigste for å få planer som “virker”? (Plan til gjennomføring), suksesskriterier.
- Planstrategi, arealstrategi, forenkling – hvordan tenker dere ved revisjon, ny plan?
- Medvirkning i gjennomføringsfasen, hva er/hvordan bygge utviklingskapasitet

Distriktssenteret
Kompetansesenter for distriktsutvikling

MERKUR
FOR BUTIKKEN OG BYGDA

Sandnessjøen – Steinkjer – Sogndal

distriktssenteret.no
merkur-programmet.no

Telefon 48 16 82 80